

TAASTUB VIRU-NIGULA ENDISILME

Võimas krääna tõstis maas kokkuseatud Viru-Nigula kiriku tornikiivri karkassi paika. Ees seisab tornikiivri plekiga katmine, millega samuti veel tänavu suvel loodetakse hakkama saada.

Viru-Nigula kirik, mis oli algelt pühitsetud meremeeste kaitsepühakule Nicoläusele, oli oma kõrgustesse pürgiva torniga küllap ka algeliste navigatsiooniteadmistega meremeestele omamoodi majakas-maamärk, mille järgi ranna lähedal sõitvad laevad said kurssi võtta.

Aastal 1658, tsaar Aleksei Mihhailovitši sõjaväe rüüsteretke ajal põles Viru-Nigula kirik koos kirikumõisaga maha. Taastamine kestis aastaid ja lõppes tornikiivri püstitamisega 1755. aastal. Torn kõrgus maast tipuni oli 25 sülda (50 m) ja kuulus kõrgeimate maakirikute hulka (A. Alveri andm.). Pastoriks Viru-Nigulas oli tollal Friedrich Immanuel Arvelius, kesmine sellest vaimulike perekonnast. Tema poega Friedrich Gustav Arveljust tunneb kirjanduslugu luuletajanimiga Sembard (Sämi jõe laulik).

Taas põles kirik 8. augustil 1941.

«Juba paar päeva enne põlen-gut võtsid Vene sõjaväevõimud kiriku võtmed endi kätte,» kir-jutas 1944. aasta «Kirikulehes»

nr. 2 koguduse tolelaegne õpe-taja Aleksander Alver. Saksla-ised kartsid tornis asuvat Puna-armee vaatlusposti ja avasid sel-lele tule. Öös, milles lõõmasid kogu silmapiiri valgustavad tu-lekahjud, hävis taas tornikiiver, sees kaardusid kuumusest isegi võlvide tugisambad, seintelt va-rises krohv.

Hoone sisemus taastati juba esimestel aastakümnetel pärast sõda, torni ehituse kallale asuti alles nüüd. Taastatakse ka kiri-kukalmistu, nn. kirikaia piire. Viru-Nigula kirikaia teevad omapäraseks paljud paekivist rõngasristid, hauaplaadid jms. Korrastatuna muutub see üheks kaunimaks ajalooliseks vaata-misväärsuseks maa-asula kes-kuses.

Sõjast puutumata jäänud pas-toraadihoones asub Viru-Nigula koduloomuuseum, kus on endis-aegset põllutööd, haridus- ja kultuurielu, rannarahva tegev-ust jne. käsitlevad osakonnad. Ka arhitektuuriliselt on maja huvitav: iidne mantelkorsten, taastamist ja osalistki avamist vajav keldriehitus jne. Hoonele lisab ajaloolist väärtust see, et siin töötas aastatel 1795—1815 keele- ja kirjamees Otto Wilhelm Masing, kelle Viru-Nigula pe-rioodi kuulub mitmete keeleliste uuenduste tegemine, sealhulgas

kirjapildi rikastamine «õ»-tä-hega.

Kui sõja-aastate kirjasaatja jutustab Viru-Nigulast veel kui asulast, mille välisilme sajan-deid vähe muutunud, siis viima-sel ajal, koos kolhoosi jõukuse kasvuga, on arenenud ka kesk-asula. Lähemal ajal valmib spor-dihoone.

Ees seisab aleviku keskuse kaunistamine mälestussammaste-ga. Täitub ju mõne aasta pä-rast 350 aastat sellest, mil tea-daolevail andmeil kihelkonna piires hakati lastele koolitarkust jagama. Taastamist vajab sõda-des langenute mälestussammas. Kui 1936. aastal püstitati koha-liku rahva kogutud summadest August Vommi skulptuur põlvi-tavast sõdalasest, olid samba jalamil Koidula värsid «Eesti muld ja Eesti süda — kes neid jõuaks lahuta.»

Aeg on Eesti südameid pildu-nud mitmesse kaarde, jättes ko-dud leinama. Ainuüksi arreteeritutena, küüditatutena ja mo-biliseeritutena pidi sõja algus-päevil jätma kodud 137 inimest, tagasi pöördusid üksikud. Suur-te sõjateede ääres elades on meid varemgi laastatud ja raa-datud. Nüüd on tulnud tahtmine taastada sedagi sammast. Loo-detavasti teostuvad meie soovid lähemate aastate jooksul. Rikka kultuuripärandiga Viru-Nigula maad on küll kivised ja kitsid, kuid mineviku töökusest ja visa-dusest jätkub tänasessegi päeva.

Ella RAJARI,
kodu-uuriija